

FUNDAȚIA „ALEXANDRU ȘI ARISTIA AMAN“

În Craiova au existat oameni cu simț civic și filantropic care au ctitorit biserici, au construit școli și spitale, au înființat biblioteci și muzee din averile lor lăsate în acest scop. Ne facem o datorie de onoare, de a reaminti, în fața contemporaneității, pe câțiva dintre aceștia: Constantin Obedeanu, Ilie Otetelișanu, Dimitrie Știrbei, Constantin Dima Popovici, Theodor Preda, Sofia Caneciu, Petrache Trișcu, Elefterie și Elena Cornetti, Alexandru și Aristia Aman, Jean Mihail, Nicolae P. Romanescu.

Printre „*Testamentele Craiovenilor cari au avut gânduri bune pentru orașul Craiova*“, publicate în „*Arhivele Olteniei*“, revistă apărută la Craiova între 1922-1943, sunt și cele ale lui Alexandru și Aristia Aman (vezi Anexa 1 și 2).

Alexandru Aman, în testamentul său din 14 noiembrie 1884, lăsa moșiile sale: Poiana (Dolj) și Corlățelu (Mehedinți) pentru: „clădirea și în urmă pentru întreținerea în orașul Craiova a unui spital de două zeci de paturi pentru cei bolnavi și pentru cei bătrâni ajunși neputincioși, din orice treaptă socială și fără nici o distincțiune de avere sau religiune“ (vezi Anexa 1). În continuare, în testament, spune: „Pentru cultura poporului din orașul meu natal Craiova, îi leg biblioteca mea, precum și toată colecțiunea mea de tablouri originale, de diferite școale și o mică parte numai cărții. Portretele originale ale familiei mele, obiecte de artă și toate mobilele, cu acestea să se înființeze o bibliotecă liberă tuturor și un muzeu pentru răspândirea cultului de frumos în sine, deschis publicului de două ori pe săptămână, iar biblioteca în toate zilele...“ (vezi Anexa 1).

Aristia Aman, născută Lăceanu, a susținut ultimele dorințe ale soțului său și în testamentul său, din 14 mai 1901, instituie ca legatară universală a averii sale – Primăria Craiovei – care va trebui să constru-

Fundația „Alexandru și Aristia Aman” în anul 1911

Pepica Aman (străbunica), Maria Titulescu (mama) și Nicolae Titulescu, copil (șezând), în 1899.

iască un spital și să întrețină o bibliotecă și un muzeu (vezi Anexa 2). De asemenea, Aristia Aman ne spune în același testament, cum dorește să fie organizate biblioteca și muzeul în casele sale. *„Muzeul va cuprinde într-un apartament din etajul de sus colecțiuni de istorie naturală, antichități naționale și istorice, putându-se mări, fără însă de a se introduce în el secții de alt gen; în celălalt apartament o galerie de tablouri (acolo unde se și găsesc actualmente tablourile testate de soțul meu orașului).*

În etajul de jos al caselor se va instala biblioteca, utilizându-se cărțile testate de soțul meu și mărindu-se anual cu cărți de știință, proprii a contribui la răspândirea și fortificarea cunoștințelor orășenilor doritori a se instrui.

În bugetul fiecărui an se va prevedea o sumă de bani, cu care să se înavuțească, în proporțiile cuvenite, muzeul, galeria de tablouri și biblioteca.“ (vezi Anexa 2).

Fundația „Alexandru și Aristia Aman“ a fost concepută ca o instituție culturală complexă cuprinzând: o bibliotecă, un muzeu și o pinacotecă la care au acces gratuit toți cei interesați conform dorinței testatorilor.

Primăria Craiovei, legatară universală a Amanilor, îl însărcinează pe Toma Herescu să se ocupe de Fundație. Acesta este la început intendent și apoi director al Fundației din 1905. Toma Herescu a fost și primul director al Școlii Petrarhe Trișcu din Craiova, inaugurată în 1890, datorită tot unui gest filantropic al celui care a dat numele său acestei instituții de învățământ.¹ În iulie 1905, personalul Fundației este format din: director, intendent, doi servitori și un gardian.

Directorul Toma Herescu, pentru „a ști ce are de făcut în continuare“, solicită primăriei aprobarea deplasării la alte fundații similare, respectiv la Fundația Universitară „Carol I“ din București, pentru a vedea cum este organizată.² Preocupat de soarta averii instituției scrie primăriei că „arendașii comunelor Poiana și Corlățelu spun că acareturile și conacurile, pătulele și magaziile sunt în stare improprie pentru a fi utilizate, deci veniturile sunt micșorate“, iar primarul ar trebui să însărcineze pe cineva cu verificarea celor spuse pentru a ști ce e de făcut.³ De asemenea, întocmește o listă cu obiectele propuse pentru licitație (Adresa din 7 mai 1905).

În 1905 se primesc de la Primărie: 16 tablouri, broșuri cu Anuarul Baroului, Monografia Spitalului Preda, 2 tablouri: Aman și Grigorescu, cumpărate de la d-na Irina G. Peseacov.⁴

Din 1906, directorul Fundației este preocupat de pregătirile pentru începerea lucrărilor de transformare a clădirii principale (pivnița trebuie eliberată, sobele trebuie desfăcute ca și grindăria veche și tâmplăria). Clădirea intră în reparații pentru a fi o instituție culturală funcțională.

În anul următor, pe lângă lucrările care se fac clădirii, se continuă constituirea colecțiilor bibliotecii și muzeului prin achiziții și donații. Astfel, noul director Theodor Popescu, profesor de limba română la Liceul „Carol I”, consemnează în inventarul fundației pe anul 1907 următoarele intrări: cărți (*Nouveau Larousse Illustré*, 7 volume, *Grand Dictionnaire Universel Larousse*, *Der Stein der Weisen*, 95 fascicule, *Brokhause*, 17 volume, Caton Theodorian „*Prima durere*”, Socolescu „*Analele arhitecturii*”, etc.) și tablouri (21 tablouri, printre care „Parcul” și „Supă”, de N. Grant, „Capul de evreu”, de N. Grigorescu etc.)

În 1908 se continuă lucrările pentru amenajarea clădirii. În același timp se fac achiziții pentru Fundație: „o colecție de monede cumpărate de Primărie de la lt.col. S. Demetriad”, „estimate și catalogate de dl. Luigi Paulon pentru a pune bazele unei secțiuni numismatice”; bustul lui Ion Heliade Rădulescu, de G. Cireșescu cumpărat de la sculptor; cărți de la Maria Bildinescu și cărți de la Librăria Națională din București. Elefterie Cornetti donează un tablou în ulei reprezentând familia soției, Tasia Atanasiu „găsind o măsea de mastodont” o dă muzeului, iar maiorul Othon Moschuna donează 110 cărți.⁵

Pe 21 iunie 1908 se face recepția lucrărilor de la clădirea Aman. Procesul verbal e semnat de primarul N. M. Boboc, executorul testamentar I. A. Mitescu, arhitectul Petre Antonescu, directorul Th. Popescu și inginerul șef D. Stamatopol. Comisia consemnează lucrările care trebuie remediate.⁶

Pictorii craioveni: Titi Stoenescu, Ion Stăncescu și Grig. Untu se oferă să selecteze și să aranjeze tablourile, în mod gratuit. Astfel, sunt aranjate definitiv cele două saloane, comunică Th. Popescu primăriei pe 12 iulie. În continuare se fac ultimele pregătiri: se pavează curtea, se

I. A. Mitescu

Interior din Casa „Aman“ (1914)

pun transparente, se instalează contorul electric etc. Pe 7 octombrie 1908, d-nii I. Cuțana și Th. Defleury sunt numiți „bibliotecari la fundație“.

Pe 21 decembrie 1908 se inaugurează Fundația „Alexandru și Aristia Aman“ în prezența ministrului Instrucțiunii Publice, de atunci, Spiru Haret. Evenimentul este consemnat și pe prima pagină a unui volum, legat în piele, care are gravat pe coperta I, cu auriu, Muzeul Aman și care este un registru al vizitatorilor acestei instituții. Alături de Spiru Haret semnează: general I. Gigurtu-comandant Corp Armată, C.M. Ciocazan-primarul orașului Craiova, Ion G. Plessia-senator, Iulian Vrabiescu-deputat, Th. Popescu-directorul Muzeului, J. Cuțana și T. Defleury-bibliotecari ș.a. (vezi Anexa 3). În cele 287 de pagini, numerotate de mână, întâlnim semnăturile unor personalități care au vizitat „Fundația Alexandru și Aristia Aman“ în perioada 1908-1929. Și celelalte registre ale vizitatorilor, până în 1949, sunt mărturia prestigiului de care s-a bucurat acest complex cultural în prima jumătate a secolului XX.

Dintre vizitatorii anului 1909 cităm câteva nume, respectând formula lor de prezentare: Dr. Alexandru Bogdan, Octav Erbiceanu-prof. Iași, Ana Conta-Kernbach, Severin Ghenadie Georgescu-Episcopul Râmnicului și Noului Severin, Al Tzigara-Samurçș, K.Șt. Cesianu, Ioan Rusu Șirianu, C-tin Găvănescu-București, N. Vulovici, D. Tomescu, G.I. Ionescu-Șișești, C.S. Făgețel, M. Strajan, Ana Th. Aman ș.a.⁷

În continuarea acestui capitol ne vom ocupa, cronologic, de evoluția fundației, în special de secțiunile muzeului. Despre biblioteca fundației, care există și astăzi în aceeași clădire, la aceeași adresă și poartă numele testatorilor, va fi un capitol separat în această lucrare.

Din raportul de activitate pentru anul 1910 aflăm informații despre cărțile și cititorii bibliotecii, despre colecțiile muzeului și pinacotecii. Astfel „s-au primit bijuteriile lăsate prin testament de răposații soți Aman și care fuseseră păstrate la Primărie până acum: un medalion cu peruzele de alamă, o broșă de malahit, un ceasornic de aur cu lanț de aur al lui Alexandru Aman, având o cheie de aur și două medalioane, dintre care unul cu inițialele A.A., 3 butoni cu pietre de briliant, un ceasornic vechi de damă cu perle, un inel cu briliant, un ceasornic damă de aur, etc.⁸ Bijuteriile s-au expus într-o vitrină.

În august s-au primit „două medalii de aur de la Expoziția Universală Internațională de la Paris din 1900“, una medalie de metal de la Jubileul Batalionului I Vânători, un tablou în ramă cu semnătura M.S. Regina

12.12.1909, închinarea a fost
de Braşova la Episcopie
Lavinia şi Maria Gorgan

31 Decembrie 1909 12.
Anna Th. Aman

Ana Coste-Şerubay
7/12 1909

Dr. Octav Ibricaru
profesor Iaşi.
Gr. Roman
mătuşă - Pictor

Semnături din „Cartea de Onoare“ a
Fundaţiei „Alexandru şi Aristia Aman“

trimis drept recunoștiință pentru ajutorul dat de Primărie „Vetrei Românești“ ș.a.

Directorul, Th.Popescu, descoperă în spatele unei acuarele de Th.Aman, reprezentând portretul lui Alexandru Aman, un alt tablou reprezentând-o pe mama pictorului, datat 19 octombrie 1848 și semnat de pictor.

În același an se achiziționează „48 schițe în peniță, creion și acuarelă, toate lucrate de Aman“. Primăria este de acord să se cumpere, de la Magazinul Gluckman, lucrările lui Theodor Aman.

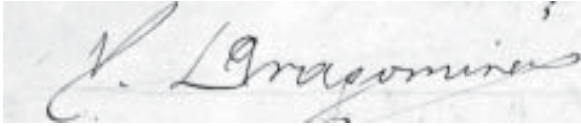
Primarul C.M.Ciocazan aprobă organizarea unei expoziții a pictorilor olteni în sala nr. 2 a Fundației între 15 mai-15 iunie 1910, când expun: I. Gheorghiu, Stăncescu, Bălănescu, N. Rădulescu, Gr. Untu, M. Gelep, Gr. Romano ș.a.

Primăria trimite 10 broșuri cu „Regulamentul Fundațiunei Alexandru Aman și soția sa Aristia, născută Grigorie Lăceanu“ din Craiova. (Vezi Anexa 4). Fundația are 3 secții: biblioteca, pinacoteca și muzeul reunite în casele Aman. Consiliul de administrație al fundației se compune din: primarul orașului, executorul testamentar special I.Ath.Mitescu, prim președintele și procurorul general al Curții de Apel din Craiova-executori testamentari și directorul instituției.

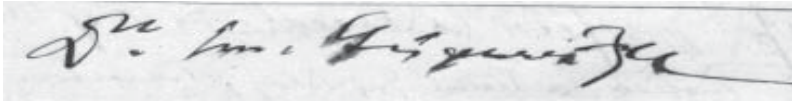
Executorul testamentar special Ion Ath.Mitescu(1852-1928) a făcut studii de drept la Geneva, fiind licențiat în 1874. A fost avocat al Baroului Dolj și procuror la Curtea de Apel din Craiova. A intrat în politică ca membru al Partidului Liberal fiind și deputat. Alături de Petre Chițu, a condus ziarul craiovean „Carpații“⁹.

Primarii Craiovei și avocatul Mitescu, cât este în viață, aveau obligația de a se ocupa de fundație, respectând testamentul Aristiei Aman.

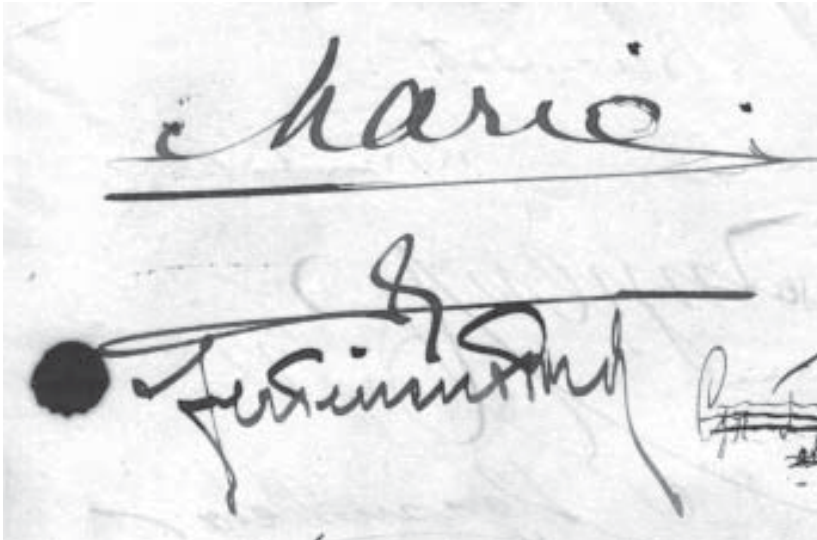
Din registrul vizitatorilor aflăm că: „Pe 23 apr./ 3 mai 1910 Instituțiunea a fost vizitată de A.A.L.L.R.R. Principele Ferdinand și Principesa Maria, moștenitorii tronului și personagiile din anturajul lor“ și urmează semnăturile: Maria, Ferdinand, A. Constantinescu-ministrul Agriculturii, lt.col.Grecianu, Elise Grecianu, C.M.Ciocazan-primar, Mișu N.Pop ș.a. În același an mai semnează, printre vizitatori: G.Brezul cu cei din Societatea de muzică „Hora“, Titu Frumușanu, Nicolae Fleva, Leon Bocu-Dir. ziarului Tribuna Arad, Alex. Oteteleşanu-București și S.Stoilow-Craiova, D.G.Kiriac, Al.C.Satmary ș.a.¹⁰

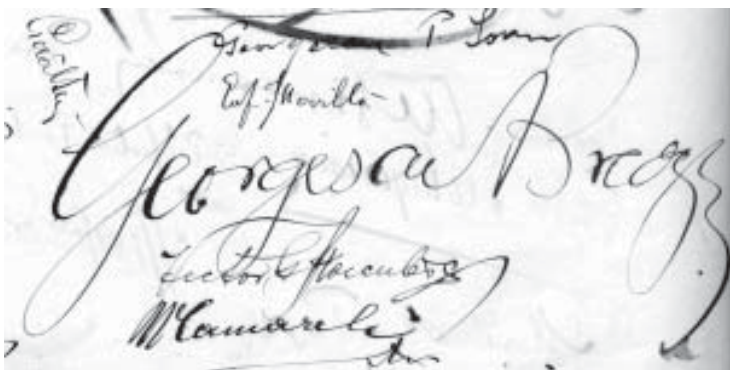
I. Dragomirescu

Dr. Im. Gheorghiu

I. Haro
I. Haro

Georgea Brag
Director Facultății
Mămarului

Semnături din „Cartea de Onoare”
a Fundației „Alexandru și Aristia Aman”

Din 1 februarie 1911, directorul fundației este profesorul Ștefan Ciuceanu(1875-1936). Licențiat în științe istorice la București(1900), având ca profesori pe V.A.Urechea, Gr.Tocilescu și Nicolae Iorga, a predat el însuși istoria la Gimnaziul „T.Vladimirescu“ din Tg.Jiu, Colegiul „Carol I“ din Craiova și Liceul „Moise Nicoară“ din Arad. A colaborat la „Arhivele Olteniei“ și a ținut conferințe în cadrul Societății „Prietenii Științei“. Lui i se datorează înființarea unor secții de istorie și etnografie la Fundația Aman, dar și a Muzeului Olteniei în 1915.¹¹

Implicarea profesorului Ciuceanu în conducerea activității fundației este benefică pentru dezvoltarea colecțiilor și aranjarea muzeului după criteriile științifice. Fundația primește donații în 1911, de la G. Mileticiu-medic la Sanatoriul Madona Dudu, lt.col.Ch.Conta, Ionel C. Filliti-director al Cabinetului Ministrului Afacerilor Străine din România, Epitropia Bisericii Harșu prin preotul paroh M. Constantinescu și de la Liceul „Carol I“ din Craiova. „Am cumpărat, spune Șt. Ciuceanu, de la licitația publică organizată pentru vânzarea averii defuncților soți Elefterie Cornetti: cărți vechi, monede, un pedestal de lemn sculptat și trei tablouri (printre care și portretul lui Th.Aman, în aqua forte)¹². De la Salonul Oficial din București a achiziționat trei tablouri de Marius Bunescu, H.Hârlescu și Nelyes, iar de la N.Bönchis, fost librar în Craiova, 5 monede vechi de aur(antice). De la C.Alexandrescu din București a cumpărat monede românești de argint din timpul lui Mircea cel Mare, Petru Mușat, Alexandru cel Bun, Bogdan II, Ștefan Lăcustă și de la I.Eschenasy, ceasornicar, un inel de bronz roman și alte monede.

Pe 9 iulie 1911, directorul fundației îi scrie ministrului Instrucțiunii și Cultelor-Spiru Haret-despre situația instituției. „Biblioteca cuprinde 3000 de volume; Pinacoteca are tablouri de Grigorescu, Aman, Mirea ș.a. pe lângă cnpii după capodoperele Renașterii italiene; Muzeul are un caracter familiar, cu obiecte artistice lăsate de defuncți, dar se dorește să capete, cât mai curând, un caracter regional oltenesc.“¹³

Ștefan Ciuceanu îi scrie lui N. Iorga că a găsit în podul fundației valoroase acte vechi de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea care au aparținut familiei Aman. Profesorul le cere printr-o scrisoare din 14 noiembrie 1911 (vezi Anexa 5) și le publică doi ani mai târziu, intitulând cartea, „*Correspondența lui Dimitrie Aman negustor din Craiova 1794-1834*“. Cartea este volumul XXV al „Studiilor și documentelor privind istoria românilor.“

De la Prefectură, Fundația primește „281 monede vechi și 18 bucăți oală, găsite de Ion Gh.Mărăcine din comuna Dobrești pe când pescuia raci într-un pâraiaș.“ Din aceste monede, directorul trimite o parte la Academia Română, pentru Cabinetul de numismatică (secretarul general D.Sturza mulțumește printr-o scrisoare) și 10 monede la Gimnaziul „Ioniță Aslan“ din Caracal (directorul S. Băleanu mulțumește și el).

Ștefan Ciuceanu

Directorul Teatrului Național din Craiova, Emil Gârleanu, solicită din mobilierul fundației 6 scaune, 2 fotolii și 2 canapele pentru decoruri. Șt.Ciuceanu, printr-un referat adresat primăriei, este de acord cu această colaborare „pentru a ridica și ține nivelul artistic al acestui teatru bun, modern, în care să se facă artă adevărată și care, pe cât îi îngăduie puterile și mijloacele, să-și îndeplinească conștiincios greaua sarcină de templu al artei și culturii.“ I. Ath. Mitescu, executorul testamentar, se „opune scoaterii oricărei mobile“ de la fundație și nu este de acord ca mobila Amanilor să fie expusă pe scenă. Ștefan Ciuceanu dorește colaborarea instituțiilor culturale din Craiova, împărțîșind ideile lui Emil Gârleanu, pentru că „în Apus sunt muzee pe lângă teatre“, iar la fundație „prezența numerosului mobilier din pinacotecă tulbură în adevăr impresiunea generală artistică a operelor de pictură, subordonând tablourile elementului decorativ principalul accesoriului și dă sălii înfățișarea unui magazin de diferite obiecte de artă. Afară de aceasta, garnitura de mobilă de mătase portocalie, solicitată de dl.director al teatrului local, nu e deloc artistică oricât ar fi de costisitoare, nu reprezintă un stil contemporan ca majoritatea operelor expuse, nu reflectează aceeași epocă, nu reprezintă nici o artă locală sau stil românesc spre a fi admisibil în bibliotecă.“¹⁴

În raportul său de la sfârșitul anului 1911¹⁵, Ștefan Ciuceanu, cunoscător al muzeologiei, muzeografiei și biblioteconomiei, analizează pertinent fundația pe care o conduce. În legătură cu clădirea spune că „s-au interpretat în mod strâmt și timid dispozițiunile testamentare respective ale defuncțiilor fondatori, Alexandru și Aristia Aman, clădindu-se fundațiunea exact pe temeliiile vechii case Gr. Lăceanu și fără a ieși cu un centimetru din vechile limite... Planul construcției al acestei Instituțiuni nu a fost adaptat scopului acestui așezământ.“ Biblioteca dispune de

Zaver Boicu

17/IX/1910
Alex. Stelulescu
S. Stodow Craiova

Ana Forga
An. Forga

Anna M. Puscașu

10/X/1911
C. C. Arion
Ministru Instrucțiunii și Cultelor
Numele lui
Ion Minulescu
C. J. J. J.
A. A. A. A.
E. Sturben

Semnături din „Cartea de Onoare”
a Fundației „Alexandru și Aristia Aman”

Jägerin, Neumanns Kaiserliche Akademie
Göttingen-München
A. Wittelsbach
Professor Peter.

413 Dec. 6 9 de Boissy Paris
F. de Boissy Paris

Lampri M. Michaelescu
Arhitect regal al orașului
Ploesti.

Theodorian Larada
S. M. et Am.

Nicolae
Mitropolitul Ardealului.

Asta zi 24 Sept. 1920:
Biblioteca s. Mitropolitului
fost vizitată de J. G.
Mitropolit al Ardealului
Nicolae Bălan, cu soția
său și doi copii B. Bălan

Semnături din „Cartea de Onoare“
a Fundației „Alexandru și Aristia Aman“

două săli, „dar salonul muzeului și salonul pinacotecii au devenit neîncăpătoare și lipsește spațiul de expunere.“

După bibliotecă, cărți și cititori, se ocupă de muzeu. „Muzeul păstrează încă caracterul de muzeu familiar... un complex de obiecte mai mult sau mai puțin artistice. Muzeul trebuie să devină de antichități istorice și naționale. Organizarea unui muzeu „constituie o problemă delicată, care reclamă pricepere, tact și metodă“. Actuala organizare trebuie reformată. Nu este de acord cu patul Amanilor în muzeu, ci într-o altă încăpere mai mică. Tablourile expuse sunt puține originale, multe copii și așezate pe 2-3 rânduri și după criteriul simetriei ramelor. Pentru aranjarea lor trebuie „o clasificare rațională după epocă și școală, după natura subiectului (gen) și din punct de vedere tehnic.“ Astfel, pentru pinacotecă propune 6 secții: Theodor Aman, copiile italiene, pictura olandeză și flamandă, pictura franceză, pictura germană și celelalte și pictura modernă românească.

În opinia sa prezervarea tablourilor este foarte importantă și trebuie să se țină cont tot timpul de umezeală, căldură, lumină excesivă, praf etc. O parte din tablouri „au culori bolnave, zbârcituri, crăpături și trebuie restaurate“. Restaurarea se poate face la Viena, Berlin sau București.

Șt. Ciuceanu consideră că „un tablou artistic sau un obiect artistic, spre a fi bine expus are nevoie de lumină, spațiu și legătură cu mediul înconjurător. O primă calitate a unei săli de muzică e acustica, iar a unei galerii de tablouri, o bună lumină. Un tablou trebuie expus în mediul ambiant al epocii (sculpturi, mobilier etc.).“ Pentru anul următor, ca bun manager, propune următoarele îmbunătățiri: „reparațiuni pentru consolidarea localului, asigurarea obiectelor de artă, a tablourilor și a cărților din fundație, mărirea localului cu două săli și o cancelarie, restaurarea tablourilor deteriorate, sporirea fondului de cumpărare, publicarea unui catalog general al fundației, un post de sub-director bibliotecar, cumpărarea unui aparat foto ș.a.“

Muzeul a avut mulți vizitatori și în 1911. Printre aceștia au fost: Fotin Enescu, E. Porumbaru – fost ministru de Interne și Lucrări Publice, dr. Ștefan Bogdan, N. Iorga, S. Bouleanu – „cel mai mic scriitor al „Neamului Românesc“, Șt. O. Iosif și Victor Eftimiu, Marthe de Fontanaille-Paris, N. G. Marincu-Leipzig, C. C. Arion-ministrul Instrucțiunii și Cultelor cu Ion Minulescu-poet, G. A. Antonescu-Subdirector Învățământ primar, G. Știrbei-Print și Corneliu Moldoveanu-poet.¹⁶

În raportul anului 1912¹⁷, Șt. Ciuceanu propune soluții concrete pentru mărirea localului „prin adăugirea unei aripi de construcțiune care să cuprindă la parter o cancelarie a directorului, o sală a muzeului și o sală de bibliotecă, iar în primul etaj o galerie de tablouri cu luminator în plafon și o cameră de rezervă servind poate pentru un cabinet numismatic sau etnografic, sau o sală de expozițiune. Acest supliment de clădire ar costa, după umila mea părere, 35-40.000 lei, sumă care

N.P. Romanescu

se poate obține printr-un împrumut pe 10 ani, rambursând printr-o anuitate de maximum 7.000, acoperită din bugetul ordinar al Fundației, dacă Primăria va renunța la subvenția anuală pe care o primește din venitul așezământului, având în vedere că interesul social superior pretinde ca unei instituții național-culturale să i se dea subvenție nu să i se ia.“

În opinia sa, bibliotecarii și custozii „nu pot fi improvizați în funcțiunile lor pe simplu motiv al interesului de partid politic. În țările și în vremile de cultură temeinică e o dogmă nediscutabilă, că un bibliotecar trebuie să fie un om de cultură (...), iar un director (conservator) sau un custode de muzeu trebuie să posede cel puțin cunoștințe aprofundate de muzeologie (tehnica muzeelor), arheologie, artă și istoria artelor, numismatică, paleografie, etc., dacă nu reprezintă și o reputațiune bine stabilită.“ Astfel a întocmit 15 scrisori către directorii de muzee din Rouen, Orleáns, Vienne-Isère, Montpellier, Amiens, Nancy etc., care îi confirmă ideea că singurul criteriu de selecție a personalului este cel „al calității, al aptitudinilor intelectuale și morale“, sinecurile urmând a fi radical suprimate și înlocuite cu valori reale.

În 1912, s-au cumpărat: 45 medalii românești, 5 monede vechi românești, un topor piatră preistoric, inele, chei inelare, agrafe, statuete de bronz romane, vase de lut romane, monede dacice, macedonene, bizantine, medalii, diplome, acte vechi, hărți, gravuri, vederi etc. Pentru pinacotecă s-au cumpărat tablouri de Eustațiu Gr. Stoienescu, I. Andreescu, Szatmari-tatăl (Portretul lui Gh. Chițu), Gr. Negoșanu (Portretul lui Anestin), Gh. Tătărescu (D-na Fălcoianu), H. Baron (acuară), A. Verona, G. Petrașcu, Th. Aman (schițe) și s-a primit un Grigorescu (donație de la soții Elefterie și Elena Cornetti). În aprilie 1912, directorul fundației, a vizitat expoziția „Tinerimii Artistice“ din

București pentru achiziționarea unor tablouri pentru pinacotecă. Însoțit de Mișu Săulescu, deputat de Dolj, a vizitat și atelierul pictorului Costin Petrescu din București.

Donațiile mai deosebite au fost de la: defuncții Elefterie și Elena Cornetti (un colan cu 6 medalioane cu mozaic venețian, 2 brățări aur cu pietre antice gravate, monede vechi de aur, iconițe îmbrăcate în argint, albume cu fotografii de personaje istorice, acte vechi), Victor N.Popp (o vitrină pentru monede și medalii), Costinel G.Vârvoreanu (un ceas vechi, monede grecești și romane, inele romane, paftale de argint), Atanase Georgescu (un pomelnic al Obedenilor, vase de lut romane), Serviciul tehnic al Comunei Craiova (19 bucăți fosile de mamut), Institutul Geografic al Armatei (88 de hărți), Ana Th.Aman (14 gravuri aquaforte), Căp. Eust.Teodoru (2 stampe de Jean Bachelon).

„O parte din donatorii cei mai zeloși sunt elevii Liceului „Carol I“ și ai Școlii Comerciale Elementare, adevărați pionieri ai muzeului prin comunele rurale în care își au familiile. Printre ei sunt și câțiva învățători îndrumați după niște chestionare ticluite cu toate explicațiunile necesare – am stabilit o adevărată rețea de investigații arheologice – mai cu seamă prin județul nostru.“

Ștefan Ciuceanu, Marius Metzulescu, ajutor de primar și Ștefan Nanu, profesor la Liceul „Carol I“, au făcut excursii istorice în Oltenia și au semnalat starea bisericilor vechi din Gorj. Au vizitat mănăstirea Jitianu și biserica din Mofleni. La Jitianu, mănăstirea avea „o stare de ruină“ și cu acordul preotului au ridicat mai multe icoane, 2 sfeșnice împărătești, o cruce de masă lucrată în filigram și le-au depus la muzeu. Evident au fost discuții între Primăria Craiovei și Episcopia Râmnicului, dar obiectele s-au păstrat la muzeu. Intervine și ministrul Instrucțiunii publice care cere Primăriei Craiovei să înștiințeze Muzeul de Antichități din București pentru orice obiect care se depune la muzeul local, invocând Legea pentru descoperirea monumentelor antice. Directorul fundației este de acord cu „o înțelegere mai intimă cu Muzeul Național din București, în scop de a întreprinde în comun cercetări arheologice în Oltenia, a contribui în comun pentru susținerea cheltuielilor.“

În continuare, Șt. Ciuceanu spune: „câmpul de operațiuni al Muzeului nostru s-ar lărgi enorm fiind considerat ca un fel de sucursală a celui Central din București, lucrările noastre ar corespunde și mai mult cerințelor unui muzeu modern fiind controlate de către Direcțiunea celui

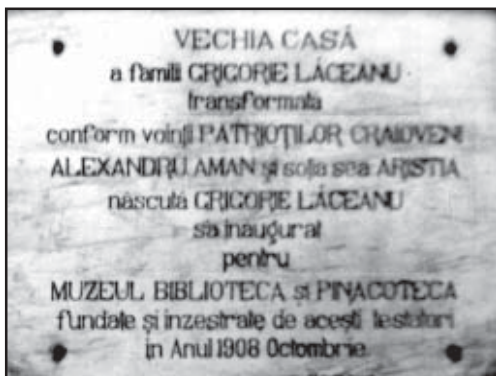
din Capitală. Fundația „Aman” are un venit mult superior Muzeului Național de Antichități. Proiectul de asociație pe care îl propun între Muzeul nostru și cel din București se bazează pe binevoitoarea atenție ce ni s-a dovedit în mai multe rânduri de către dl. prof.univ.V.Pârvan, Directorul acelei instituții, totdeauna animat de cele mai sincere simțăminte de dragoste pentru propășirea Fundației ce concordă în totul cu dorința de a organiza sistematic Muzeele istorice regionale.“

În acest scop, Ștefan Ciuceanu propune alcătuirea unor chestionare, care să fie tipărite și distribuite preoților și învățătorilor din Dolj pentru a primi indicații asupra antichităților din fiecare localitate. Pentru combaterea indolenței față de monumentele istorice și pentru sublinierea importanței și menirii unui muzeu istoric regional a ținut numeroase conferințe publice și a apelat la colecționarii de antichități solicitându-le donații.

În 1912 au vizitat muzeul: Ihel Șaraga, Zoe Hagi Preda cu elevele Institutului Popovici, Dr. Obregia, Remus Comăneanu-artist Teatrul Național Craiova, Ernest Obedeanu-București, Grigore Negoșanu-pictor München, Al.Simionescu-doctorand București, Georgescu-Paleolog, Ludovic Basarab-pictor București, Em.Gârleanu și C. Ș. Făgețel, ș.a.¹⁸

Pentru începutul anului 1913, împreună cu Atanase Georgescu, directorul Școlii Normale de Învățători și Marius Metzulescu, profesor secundar, Ștefan Ciuceanu dorește să înființeze o societate istorico-arheologică cu scopul de a studia sistematic monumentele și toate izvoarele istorice. Pentru muzeu crede că ar fi un mare succes dacă s-ar face din această eventuală societate „un auxiliar prețios, un fel de societate a amicilor muzeului care să lucreze pentru noi și mai ales dacă din sânul membrilor ei s-ar constitui un comitet consultativ al muzeului cu anumite atribuțiuni regulamentare servind ca un fel de consiliu sfătuitor pe lângă director în chestiuni de mai mare importanță, de exemplu: cumpărarea de obiecte și de tablouri în valoare superioară sumei de lei 500, putând fi consultat și de dvs. (primar, n.n.) la numirea funcționarilor fundației.“¹⁹

În 1913 s-a tipărit, pe cheltuiala fundației, lucrarea lui Nicolae Iorga „*Correspondența lui Dimitrie Aman negustor din Craiova, 1794-1834*” (300 de exemplare), în prefața căreia autorul alcătuiește biografia serdarului. La Craiova cartea a fost cumpărată, printre alții, de: C. Neamțu-director Banca Comerțului, C. Poenaru-magistrat, C. Vorvoreanu, N.T. Popp, C. Geblescu-proprietari, N. Romanescu-deputat, C. N. Popp-

Placa memorială

director Banca Craiovei, Beyon-Georgescu-jude instrucție, Dr. Vernescu-medic Spitalul Preda, Dr. Ch. Laugier, Dr. Cernătescu, Petre Andreescu, Elena Farago, generalul Gigurtu, Epitropia Madona Dudu ș.a. La propunerea lui Șt. Ciuceanu, cartea a fost donată rudelor Amanilor: Anna Th. Aman-București, D-nei T. Marocneanu, D-nei Titulescu, D-lui și D-nei Mihai Oromolu, dar și lui I. Ath. Mitescu, August Pessiakov, I.K. Pessacov-fost primar, V. Mihăilescu-profesor secundar. Toate aceste nume sunt notate conștiincios de directorul fundației.

Din raportul de la sfârșitul anului 1913²⁰ aflăm că deși spațiul este din ce în ce mai mic, colecțiile bibliotecii și ale muzeului s-au îmbogățit. Au fost donate două vitrine: una din lemn de tei de către C.N. Popp și alta din nuc american de către Jean C. Mihail, cunoscut proprietar din oraș.

Pentru muzeu au fost cumpărate: medalii, icoane vechi, un chilim oltenesc, vase romane de la Celei-Sucidava, monede vechi romane, grecești, românești, etc. Colecția de ouă încondeiate s-a dublat. De la primărie s-au primit 16 tablouri semnate de: N. Rădulescu, G. Hagi, G. Baba, Șirato etc.

Donațiile mai importante au fost de la: maior Eustațiu Theodoru (4 gravuri de Callot și 2 de Balechou), pr. Romulus Săvulescu de la biserica Hagi-Enuș (o scoarță oltenească, icoane vechi), Epitropia bisericii Maica Precistă de la Dud din Craiova (o icoană veche), casa Cornetti (acte vechi românești), pr.I. Lungulescu (o icoană veche și un fragment din iconostasul bisericii schitului Cioclovina, de lângă Tismana). Pentru pinacotecă, din cauza bugetului auster, au fost luate: „un tablou de 60-70 de ani înfățișând pe frații Costică și Nicolae Haralambie (autor necunoscut) și două acuarele de Carol Szathmary (țărânci din Romanați și Vâlcea).

Nemulțumit, Ștefan Ciuceanu explică în finalul raportului său: „Războiul cu Bulgaria și mai ales epidemia de holeră, care a bântuit cu furie tocmai în Dolj și în județele limitrofe m-au împiedicat să fac călătorii pentru a găsi și achiziționa obiecte pentru Muzeu.“ Speră, totuși, să înceapă săpături arheologice cât mai curând.

Printre vizitatorii anului 1913 sunt: M. Seulescu cu Al. Al. Filipescu, C. A. Negruzzi, M. I. Negruzzi, C. G. Sturza, sculptorul D. Pavelescu-Dimo, Johan Schmidt-sculptorul, M. Konteschweller, George G. Simonis-muzicant-France, Paris cu Cornelia Simonis-pianistă-Siberia, Tomsk, Sabba Ștefănescu-prof.univ.București cu Dr. Ștefănescu-medic Craiova,

*Ceasornicul lui Alexandru Aman
– Colecția Muzeului Oltenia*

*Cești de porțelan care au aparținut familiei Aman
– Colecția Muzeului de Artă din Craiova*

Sala tablourilor

Sala principală a Muzeului

Anghel Th. Kiciu-art. sculp. Paris, G. de Boissy-Paris, Const. Iotzu-arh. București, Iulian Teodorescu-prof. univ. Universitatea Iași ș.a.²¹

În 1914, pentru fundație, sosește o invitație la Congresul Internațional de Etnologie și Etnografie din Neuchâtel, care va avea loc între 1-5 iunie. Ștefan Ciuceanu începuse încă din primul său an de directorat să creeze și o secție de etnografie în cadrul muzeului, pe lângă cea de istorie.

Muzeul primește o donație de 117 monede antice, din argint și bronz, de la avocatul N. P. Guran, iar de la Alexandru Surupăceanu din Novaci-Gorj primește o vertebă pietrificată, un vârf de sulită, un închizător de ușă. Elevul N. Dumitrescu, de la Școala de Comerț gradul al II-lea din Craiova, a fotografiat gratuit monumente istorice pentru Muzeu și Șt. Ciuceanu îi mulțumește printr-o scrisoare.²²

Pe 28 februarie 1914, directorul fundației solicită primăriei un concediu pentru a pleca în Italia într-o excursie organizată de Societatea Cultural-Artistică „Ion Stăncescu“ a elevilor Liceului „Carol I“ din Craiova și recomandă pe Th. Defleury să rămână în locul său. Excursia este pentru documentare la Neapole, Roma, Florența, Pisa, Milano, Veneția etc. (între 22 martie-15 aprilie 1914).

Din rațiuni politice, Ștefan Ciuceanu este schimbat, la 1 iunie 1914, cu fostul director Theodor Popescu.

În 1914, printre cei care au vizitat Muzeul Aman sunt: Dr. George N. Leon-Iași cu N. Paulescu, ing. R. de Berenger-ingineur, Veneția, un grup de pictori de la Paris, Sophie Preditch-în timpul războiului Austro-Sârb (21 iul.), Dragits N. Soldovicks-directeur du service de contentieux au M-re des finances Belgrade, Emma Theodorian-născută Coandă cu Șt. Ciuceanu-prof. Craiova, Velimir Maximilian-actor București (12 dec.) ș.a.²³

Pe 8 ianuarie 1915²⁴ Th. Popescu prezintă primăriei un raport al anului 1914 „când s-a schimbat directorul“. În raport sunt menționate achizițiile pentru muzeu printre care 9 monede românești valoroase și tablourile de Verona, Șt. Popescu și Vermont cumpărate de la expoziția „Tinerimii Artistice“ din București. În continuare sunt datele referitoare la activitatea bibliotecii.

Directorul Th. Popescu cere primăriei mărirea lefurilor personalului fundației, mărirea sumei pentru achiziții (bibliotecă, muzeu, pinacotecă), efectuarea reparațiilor la clădire și a sistemului de iluminat.

Fundația a primit donații de la Jean Haggiad din Craiova (3 tablouri, unul semnat de C. Alexandrescu, din 1860), de la Elena G. Chițu și C. M. Ciocazan (stampe, tablouri semnate de E. Caillé, un răvaș autograf T. Vladimirescu etc.). Liceul „Carol I” din Craiova primește din partea fundației, cu acordul primăriei, 59 de tablouri „reproducțiuni după operele marilor artiști” pentru muzeul școlii.

Ștefan Ciuceanu în calitate de membru corespondent al Comisiunii Monumentelor Istorice cere permisiunea de a face fotografiile după obiectele antice din muzeu pentru a le trimite la București.

Pe 31 mai 1915 „Fundațiunea Aman a fost vizitată de A.A.L.L.R.R. Principele Carol al României și Principele Nicolae cu suitele lor după depunerea jurământului cercetașilor” și urmează semnăturile în registrul vizitatorilor: Carol, Nicolae, general Averescu, col.adj.Berindei, lt. N. Popp, I.V. Bârliba, ș.a. În același an, printre vizitatori, sunt: Mihail Drăgănescu-avocat Craiova; Ovid Zopa-dr. în philosophie Cernăuți, Bucovina; Horațiu Dimitriu-pictor desenator; Mihăilescu Brăila-artist, Craiova; arhitect Ciortan, București; Dr. Onisifor Ghibu-insp. școlar, Sibiu; Gh. Crutzescu și Radu Crutzescu-București; I. Rădulescu-Pogoneanu prof.univ. București; Stere, Iași; Marius Bunescu-artist pictor; C. Popovici-prof. univ. Iași (astronomul); G. Rotică-Bucovina; general I. Seulescu-Craiova.²⁵

Raportul anului 1916²⁶ este o relatare succintă a activității fundației pe ultimii doi ani de directorat ai lui Th.Popescu din care aflăm informații despre bibliotecă, muzeu și pinacotecă. Activitatea este restrânsă din cauza războiului, iar în a doua jumătate a anului încetează. În registrul vizitatorilor întâlnim semnături până în luna iulie. Printre aceștia sunt: I.G.Duca-ministrul Cultelor, București, Ioan Andrieșescu-conservator Muzeul de Antichități București, Theodorian-Carada, I.D. Trajanescu-arhitect, București cu Paul Popescu-Molda, pictor profesor, Mihail Burileanu-șef de cabinet al ministrului Al. G. Radovici, București ș.a.²⁷

Următoarea însemnare în registrul vizitatorilor o găsim în anul următor. „Dl.Maior și Consul F. Springer, Primarul orașului, găvind îngropate 46 de tablouri ale Fundației Aman, punând să le repare, înrâmeze și monteze, aceste tablouri fiind gata, Sala Pinacotecii se redeschide cu începere de azi, miercuri, 24 octombrie 1917, de când va fi

permis oficial publicului vizitator civil și militar să o viziteze“, semnează custodele Fundațiunei, C.E.Petrescu.

Ce s-a întâmplat între timp? La 8 noiembrie 1916, Craiova a intrat sub ocupație germană. Fostul director Th.Popescu s-a refugiat în Moldova înainte de venirea nemților. Înainte de a pleca din Craiova, a luat monedele de valoare și bijuteriile fundației și le-a îngropat. La fel a procedat și cu tablourile. La întoarcerea din refugiu a predat monedele și bijuteriile Băncii Naționale în august 1918.

După plecarea sa, custodele Constantin Petrescu s-a ocupat de fundație. Pe 2 decembrie 1917, cere Primăriei să deschidă biblioteca dimineața și după amiaza pentru că școlile au fost închise de comandamentul german. În februarie 1917, informează primăria că un ofițer neamț s-a interesat cine locuiește în clădirea personalului și ce este în casa mare (muzeu, bibliotecă și pinacotecă). Ofițerul consideră că se poate face un cartier general aici. Totuși clădirea nu a fost rechiziționată.

În iunie 1917, custodele întocmește un proiect de buget „având în vedere împrejurările actuale și spiritul testamentelor“ și trece la venituri 93.668 de lei provenind din arenda moșiei Corlățelul (22.000 de lei luați în aprilie), Poiana, moară, bălci, chiriiile prăvăliilor etc.²⁸

Au fost dezgropate 46 de tablouri, pe 30 iunie 1917, din curtea bibliotecii „săpată de soldații trimiși pentru aceasta.“ Tablourile au fost găsite într-o stare proastă (3 sunt stricate, multe zgâriate și umezite), iar 11 pânze lipsesc din câte își aduce aminte custodele care a asistat la această operațiune.²⁹

Cu toată situația grea în care se află toată lumea, custodele solicită un consilier de la primărie pentru îndeplinirea unei îndatoriri morale de pomenire a defuncțiilor Amani, pe 20 august și 14 septembrie.

La 1 septembrie 1917, e numit bibliotecar șef Filip Sireteanu. Alegerea nu este potrivită, iar custodele informează primăria în legătură cu acesta care confundă averea fundației cu averea sa personală și comite abuzuri. Fundația are nevoie de Mihai Fătu, prizonier, numit la păzirea averii fundației, celălalt prizonier fiind folosit de familia bibliotecarului șef. Custodele Petrescu nu este de acord cu trimiterea în lagăr a prizonierului rămas la fundație, mai ales că în octombrie s-a redeschis sala pinacotecii. Cu succesorul lui F.Sireteanu, Ion Mongescu, există aceleași probleme de onestitate în anul 1918.

În registrul vizitatorilor anului 1918 întâlnim mulți nemți din Berlin, Leipzig, Weimar, Stuttgart, Bonn, dar și pe V. Maximilian, conducător trupă de actori București, Sever Buradescu-pictor Craiova, Margareta Cossăceanu-sculptor București, Jean Nițescu Fărcaș-pictor, ș.a. Pe 3 decembrie „Fundatiunea a fost vizitată de primul ofițer francez care a venit la Craiova și de ofițerii români semnați aici” (urmează semnăturile).³⁰ Craiova nu mai era sub ocupație. La conducerea fundației vine, din nou, profesorul Ștefan Ciuceanu.

La începutul anului 1919, Ștefan Ciuceanu, director, comunică primăriei că registrele inventar s-au păstrat deși cei doi directori Sireteanu și Mongescu au adus mari prejudicii fundației. Ștefan Ciuceanu reamintește primăriei despre „stabilitatea și continuitatea în funcția de director al fundației”, a unei persoane competente care să aibă „recomandarea Academiei Române și a Muzeului Național de Antichități din București”. Își anunță demisia pe 15 februarie 1919 și două zile mai târziu predă colecția de medalii, cumpărate de la C. Orășianu din București, noului director Th. Popescu. Restul averii va fi inventariat de Th. Popescu pentru că Șt. Ciuceanu n-a primit averea cu inventar de la predecesorul său I. Mongescu.³¹

Th.Popescu solicită primăriei, pe 10 august 1919, „să scoată de la Banca Națională caseta cu bijuteriile și monedele depuse și să se restituie instituției spre a fi expuse din nou în vitrine la locul lor de altă dată. Primăria luând în primire colecțiunea de monede și bijuterii de valoare salvate prin îngropare de subsemnatul în momentele de invazie ale armatelor inamice și restituite apoi după întoarcerea din refugiu, le-a depus în păstrare la Banca Națională cu recipisa nr. 1542 din luna august 1918, din cauza lipsei de încredere în cinstea directorului de tristă memorie de atunci.”³² Efectuând o verificare a inventarului din 1916 încoace prin confruntarea registrelor care conțin averea fundației Aman, Th.Popescu comunică lipsurile.³³

În 1919, printre vizitatorii muzeului au fost: Lucian Grigorescu-pictor, Constanța; C. N. Popp-primarul orașului; general I. Rascu-București; N. Georgescu Tistu-student București; Ion D. Dongorozi-profesor, Craiova cu Traian Țălingrădeanu-profesor București; Jean Negulescu ș.a.³⁴

În 1920, s-au primit donații de la Lucia Romanescu (un album reprezentând activitatea lui Nicolae Romanescu, bucați de pânză din

aeroplanul cu care fiul său, Ioan Romanescu, a luptat în Franța și cu care a avut accidentul mortal, o colecție de ouă încondeiate și altele) și de la inginerul silvic Aron Cărpinișanu (o secure de piatră din epoca preistorică). Fundația a mai primit și un dosar cu 28 de foi conținând: contractul de cumpărare a Grădinii Bibescu în anul 1853 și planul moșiei Bibescu din 1845.

M. Gelep, subdirector al Fundației, deschide în 1920 un atelier de restaurat tablouri care îndată după demisia sa din 1 ianuarie 1922, în urma unor neînțelegeri cu directorul de atunci, va fi închis.

Fundația este vizitată în 1920 de: maior C. Dessila; N. Ghika Budești cu Ion D. Trajanescu, arhitecți; Paul P. Molda-pictor profesor; Frida Tribalski și George Billek-București; M. Olarian, Gh. Dumitrescu-Bistrița; C. S. Nicolăescu-Ploșor, Iulian C. Vrăbiescu, G. Teodorescu-Romanați; învățătoarele și învățătorii ajutoari care urmează Școala Normală de Învățători-cursurile de vară, directorul Șc. Normale Const. Jianu ș.a.³⁵

În 1921, se deschide caseta depusă la Banca Națională cu recipisa nr. 1542/aug. 1918 și într-un proces verbal urmează lista obiectelor: 27 de monede de aur și argint, ceasornice și bijuterii.

I.B. Georgescu, primarul orașului, vizitează fundația și spune: „aș dori ca tablourile originale străine și române să ocupe o singură sală, copiile să fie așezate în altă sală care s-ar împărți printr-un șnur pe suportii în două: în prima jumătate a sălii s-ar așeza obiectele ce au aparținut fondatorilor care deși fără importanță artistică, ele urmează să fie păstrate mai departe dintr-un sentiment de pietate față de dânșii și conform actelor de fundațiune; iar cea de-a doua jumătate a sălii s-ar așeza antichitățile și obiectele preistorice bine orânduite pe epoci și purtând inscripțiuni deslușitoare. În sala din mijloc s-ar așeza puținele lucruri privitoare la trecutul nostru românesc precum stampe, documente, monezi, mulaje, obiecte aparținând cultului, ceramică și produse ale artei populare care cu timpul ar forma un adevărat muzeu etnografic regional.

Obiectele fără nici o legătură cu trecutul nostru și fără nici un caracter artistic ori care ar fi donatorul lor și ori care împrejurare în care s-au donat sunt de părere a fi excluse.”³⁶

Proiectul lui M. Gelep se aprobă în ședința Consiliului Primăriei pe 26 august 1921. Astfel, în sala de sus nr. 1 va fi pinacoteca cu tablouri originale, sala de sus nr. 2 (dreapta) se împarte în două, jumătate cu obiectele casei Aman și restul va fi pinacotecă cu copiile, plus două

vitrine numismatice. Vestibulul de sus va cuprinde modestele începuturi de muzeu de etnografie, arheologie și vitrine cu medalii, iar pe pereți tablourile originale care nu încap în sala 1.³⁷

Th.Popescu demisionează pe 1 septembrie 1921, iar pe 10 septembrie e numită directoarea a fundației poeta Elena Farago. La venirea Elenei Farago la conducerea fundației averea instituției cuprindea: „cărți, tablouri, monede, medalii, obiecte, hărți, mobilier.“

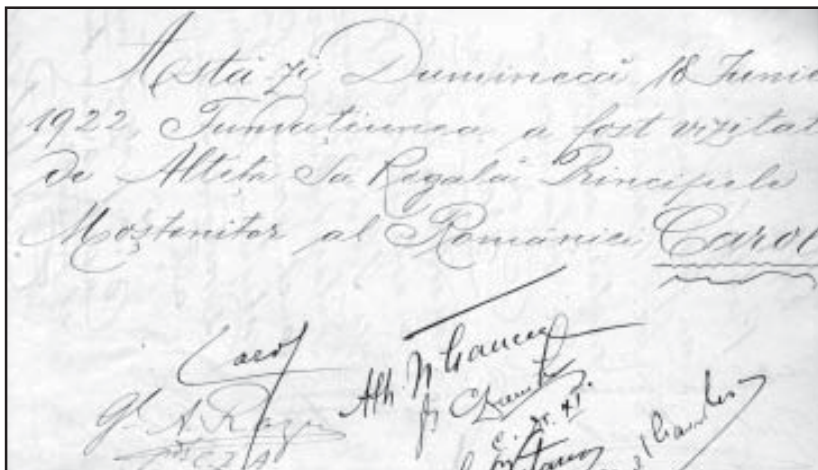
Muzeul este vizitat în 1921 de Const.Kirițescu-insp.gen.școlar, generalul Arion, M.Săulescu-fost universitar, elevii Liceului „Roman Vodă“ din Roman, un grup de profesori din Ardeal și mulți alții.³⁸

Activitatea fundației continuă sub îndrumarea competentă a Elenei Farago. În februarie, inspectorul general al artelor, G.Murnu, vizitând muzeul remarcă „aranjamentul tablourilor care lasă de dorit.“ E.Farago solicită primăriei găsierea unui specialist care să refacă acest aranjament. Preocupată de dezvoltarea fundației, directoarea întocmește un proiect de buget în care să se țină cont și de viitoarelor achiziții. Averea fundației este trecută în registre inventar cu cărți, obiecte de artă, tablouri, monede, medalii etc.

Fundația primește o medalie cu efigia lui Nicolae T.Popp, două tablouri și un bust de la d-na Goșanec și o medalie T. Vladimirescu.

În 1922, „azi, duminică, 18 iunie, Fundația a fost vizitată de Alteța Sa Regală Principele Moștenitor al României“ Carol, împreună cu generalii A. Razu, D. Rotaru și Obogeanu, care au semnat în registrul vizitatorilor. În același an au mai fost: C.C. Giurescu, M. Seulescu și D. Iurașcu; George Simonis-compositeur, Paris, Al. Tzigara Samurcaș, M. Ghioculescu-prof. cu elevele Internatului „Elena Cuza“ din Craiova; Elena Passalega; G. Coriolan-directorul liceului Constanța cu 41 de elevi; profesorii și elevii școalelor din Arad; Societatea „Reuniunea de cântări și Muzică“ și „Societatea Filarmonică“ din Caransebeș însoțiți de I.P.S.S.Episcopul Filaret Musta, Fr. Pauch-primarul Caransebeșului, Sabin Evuțian-directorul Liceului „Traian Doda“ ș.a.³⁹

Numărul mare de vizitatori dovedește prestigiul de care se bucura această instituție. În proiectul de buget pentru anul 1923, E. Farago solicită bani mai mulți pentru achiziții de tablouri, busturi, antichități etc. De asemenea, scrie primăriei să aprobe ca Eustațiu Stoenescu să renoveze pinacoteca.

18 iunie 1922. În „Cartea de Onoare”
a Fundației „Alexandru și Aristia Aman” se consemnează vizita
Prințului Carol al II-lea, viitorul monarh al României,

Th. Aman – Dulap sculptat din lemn,
aflat în Muzeul Th. Aman din București.

În 1923 printre vizitatorii fundației sunt și invitații Societății „Prietenii Științei” care au ținut conferințe la Craiova: Ramiro Ortiz-prof.univ., Tache Papahagi, prof.I. Simionescu, Petre Sergescu, dar și Dr. N. Minovici, Le peintre Visconte, D. Popovici-Bayreuth și Nicolae Bălan, mitropolitul Ardealului, însoțit de pr. Breasta.

Muzeul a fost vizitat de grupuri de profesori și elevi de la Liceul de Fete din Blaj, liceele din Maramureș și Făgăraș (140 de elevi), Liceul „Petru Maior” din Gherla și „Traian Doda” din Caransebeș (111 elevi), Școala Normală de Fete din Câmpulung Muscel (54 eleve), Școala Normală de Fete din Lugoj, Liceul de Fete din Galați, învățătorii de la școlile din Ardeal etc.⁴⁰

În 1924 vizitatorii sunt la fel de numeroși: elevi și profesori de la Liceul „Moise Nicoară” din Arad, Liceul de Stat „Coriolan Brediceanu” din Lugoj, Seminarul Teologic din Chișinău, Liceul de Băieți „Timotei Cipariu”, profesorii congresiști ai „Societății Ortodoxe”, arhitect Em. Arnet-București, G.Ionescu-Șișești și Speranța Șișești, Const. Dosios, O. Tafrați, Dr. Jules Guiart de Lyon et de Cluj și Dr. Valeriu I. Bologa, Cluj, care au ținut conferințe la Craiova⁴¹.

Fundația „Aman” primește, în 1925 din partea Margaretei general Razu, ca donație, un tablou lucrat de mama sa, Zoe N. Mandrea, născută Bălcescu. Alexandrina Ulise Boldescu donează o frescă din vechea biserică Sf. Gheorghe și două ceasuri vechi din aur transmise după dorința donatoarei defuncte Pepita Nicolae Racoviță. C. M. Ciocazan donează un tablou reprezentând o doamnă în costum național. Se achiziționează tablourile „Vera”, de Ion Nițescu și „Soția pictorului”, de Bulgăraș.⁴²

Printre vizitatorii anului 1925, în registrul vizitatorilor, sunt. F. Trybalsky-artiste peintre, M. Olarian-sculptor și pictor, Dimitriu-Bârlad, Jeanna M. Baculescu, Dimitrie Gusti, G. Vlădescu-Răcoasa, V. Pârvan, T.M. Teodorescu, N. Emerit, I. Vidu-cu ocazia excursiei corului, congresiștii din județul Cetatea Albă, cercetașii Cohortei „Ovidiu” din Constanța ș.a. Publicistul francez Louis de Monti de Rezé vine în vizită la fundație recomandat de Ministerul Cultelor și Artelor. El „ne vizitează țara în scopul de a studia arta românească din muzeele și mănăstirile și bisericile Regatului.”⁴³

Schweitzer-Cumpăna a avut deschisă o expoziție la Craiova, în 1925, iar Fundația „Aman” primește tabloul „Sala de așteptare” cumpărat de la pictor.

În 1926, au vizitat fundația: Lucian Blaga însoțit de Coca Farago, S. Mehedinți, I. Rădulescu-Pogoneanu, care a ținut o conferință la Craiova, Radu Gyr, I. Filișanu, elevii gimnaziului „Principele Mircea” din Plenița-Dolj, Școala Comercială Superioară de Fete din Cluj, A. Rugescu – pictor, Schweitzer-Cumpăna ș.a.⁴⁴

În 1927, s-a cumpărat tabloul „Colierul alb” de la Vera Veslovski-Nițescu pentru pinacoteca muzeului și se confirmă primirea donației de la Elena Stăncescu. Programul fundației era pentru bibliotecă: 8,30 – 13 și 14,30 – 19, iar pentru muzeu: 9 – 12 (în afară de sâmbătă) și 15 – 17 (marți, joi și sâmbătă). Primăria trimite fundației o copie după testamentul Aristiei Aman pentru a se ține cont de orar și altele, iar P. Măinescu, membru în delegația permanentă a fost numit „cu supravegherea din toate punctele de vedere a Fundațiunei.”⁴⁵

Fundația a colaborat și cu Asociația „Aviatorul Doljan” cu sediul în Craiova care „mulțumește pentru banii strânși (240 lei) pentru asociați”, în același an.

Muzeul a fost vizitat de Constanța Hodoș, Stoica D. pictor, general R. Voinescu, Constantin I. Karadja, Dr. Hermann Schroller-Muzeul Brașov și de basarabeni excursioniști din 7/23 august 1927 „pentru cunoașterea țării și înfrățirea sufletelor, omagiu cetății banilor.”⁴⁶

În 1928, fundația primește lucrarea „Spre infinit”, de sculptorul Alexandru Severin, un tablou reprezentându-l pe regele Mihai, și un tablou de I. Skalbert, pictor francez, donat de Iulian Vrăbiescu.

Fundația este solicitată de Decanatul Baroului Dolj, cu ocazia Congresului General al Avocaților din întreaga țară (7-9 septembrie 1928), deoarece participanții vor să viziteze instituțiile Craiovei. Ate-neul Popular din Tătărași-Iași anunță că vor veni peste 500 de persoane, majoritatea basarabeni, să viziteze fundația pe 12 iulie 1928.

În registrul vizitatorilor, semnează printre alții, în 1928 și acad. Gheorghe Țițeica care scrie: „În semn de admirație pentru comorile de artă strânse în acest muzeu semnează cei care au mai rămas din seria elevilor care au terminat Liceul „Carol I” în 1892.” În continuare găsim: „Într-un moment de înălțare sufletească C. Diamantescu, inspector general de siguranță; I. Teodorescu, prof. Dir. în Ministerul Agriculturii. Printre vizitatori mai sunt: Arch. Th. Atanasescu, pr. Nicolae Bârzeanu, fost senator, elevele Institutului „Urziceanu”, din Craiova, Școala de Menaj „Principesa Elena”, din Caransebeș, Școala Profesională de Fete

„Terileanu“, din Pitești, învățătorii din Sibiu, din Ilfov și cei care au venit cu „a IX-a excursie de înfrățire prin cultură a Ateneului Popular Tătărăzi din Iași.“⁴⁷

În 1929 s-a primit o donație de la d-na Stăncescu (o statueta de pământ, un vas mic de pământ, două vase bronz, etc.), iar pentru pinacotecă s-au comandat șapte rame la firma „Laurențiu Kuselik & Fiu“, magazin cu rame, poleitorie, Craiova, str.Lipscați nr.5.

Vizitatorii anului 1929 sunt numeroși. Pe 26 martie găsim următoarea însemnare: „Cu multă plăcere și cu mare bucurie am văzut acest colț de frumos și lumină, care face mândria neamului celor care l-au făcut, orașului Craiova în care am trăit. Veșnică pomenire și laudă lor.“ I.Bianu. În același an, au mai trecut pragul fundației: Al. Bărcăcilă-Turnu Severin, Ovid Densusianu-fiul, arh. Petre Antonescu, Al. Marcu, Victor Berariu-preot cat. Cernăuți, Col. C. Bacaloglu-Rev. „Cele Trei Crișuri“ Oradea, Emil Vârtosu-profesor București. De asemenea, au fost elevii de la Liceul Militar „D.A. Sturdza“, din Craiova, studenții Societății Studenților în Medicină-Cluj și participanții Congresului Național Studențesc din 1 decembrie 1929, de la Craiova.⁴⁸

Nicolae P. Romanescu donează fundației o colecție de tablouri:„de Parhurs, profesorul lui Rubens, Marinescu, elevul lui Grigorescu, Le Grip, elevul lui Courbet, Vermont, pânze de școală flamandă, italiană, florentină, gravuri rare de Freudeberg, Delaunay, Goytel, Van Lao, Bucher, Journaux; miniaturi de piatră, de fideș și porțelan, statuete și vase Woodgood, porțelanuri japoneze, chinezești, faianțe italiene, elvețiene și olandeze, aplice și lămpi în stil gotic și Renaștere, zincuri și alămuri sculptate și gravate artistic, stofe antice, mătăsuri de o țesătură bogată și artistică.“⁴⁹

Pe 8 aprilie 1930, Elena Farago scrie primarului: „obiectele donate de dl. Nicolae P. Romanescu erau depozitate în camera unde se păstrează obiectele neexpuse de către predecesorii mei. Dacă dl. Romanescu și-ar fi exprimat mai de mult dorința de a le vedea expuse m-aș fi executat imediat cu aceeași promptitudine.“ Spațiul fundației devenise prea mic pentru dezvoltarea secțiilor sale.

Societatea „Cultul Eroilor“, Filiala Craiova, trimite la fundație „Programul Serbării Naționale a zilei de 29 mai 1930, Ziua Eroilor Neamului, făuritorii României Mari, morți pentru patrie“ și o invită pe Elena Farago să participe.

Inventarul din mai 1930, întocmit de Elena Farago împreună cu ing. A. Vincentz, prof. C. D. Fortunescu și prof. A. Vasulescu consemnează: „250 tablouri, apoi sculpturi, mobilier, obiecte de artă o colecție de monede și medalii, manuscrise, giuvaeruri, gravuri, fotografiile și suveniruri istorice, deosebit de cele 8500 de volume din bibliotecă.“

Fundația în 1932 cuprinde biblioteca și secțiile: muzeu, pinacotecă și gliptotecă. „Muzeul cuprinde, în afară de galeria de tablouri, 796 monede de aur, argint și bronz, 496 medalii și plachete, acte, documente, imprimate vechi, vase, bijuterii, bibelouri, covoare oltenesti, icoane, mobilier de piele de Cordoba, piese de arheologie și mineralogie. Muzeul e deschis pentru vizitatori: joi, duminică și sărbătorile între 10 – 12,30, și marți și sâmbătă între orele 15 – 17. Pentru vizitatorii străini de oraș și școli, se deschide la cerere și în ore neprevăzute. Intrarea e absolut gratuită. Doamna custode e obligată să primească pe orice vizitator, în persoană, dând explicații la cerere. Muzeul este condus de d-na Elena Farago, directoare, numită în anul 1921. Eliza Petrescu este custode, numită în 1924, fostă bibliotecară și secretara instituției. Pinacoteca are un catalog tipărit pentru vizitatori.“⁵⁰

În același an s-au primit donații de la rudele Amanilor. Lucreția Coculescu, născută Popp, a donat 3 tablouri pictate de ea însăși; și Alexandrina Boldescu, văduva fostului primar al Craiovei, a donat 12 tablouri și un tabel genealogic al familiei sale.

Elena Farago constatând lipsa spațiului pentru dezvoltarea colecțiilor fundației îi scrie primarului Craiovei: „În interesul bunului mers al acestei fundațiuni, și în special pentru secțiunea muzeului am onoarea să vă rog să binevoiți a cunoaște că sala a II-a a Muzeului e condamnată încă de acum un an, deoarece servește de depozit obiectelor cuprinse în donațiunea N. P. Romanescu, iar sala a I-a, care funcționează, și-a pierdut din armonia ansamblului pentru că am fost forțată, tot din lipsă de spații, să depun și acolo o parte din lucrările care nu încăpeau în celelaltă.“

Lipsa spațiului determină primăria să accepte construirea unei clădiri anexă la vechea casă a Lăcenilor primită ca zestre de Aristia Aman.

Pe 9 iulie 1934, primarul îi scrie Elenei Farago să facă „aranjamentul general al muzeului conform cu adresa dvs. din august 1932.“ În acest sens „s-au dat instrucțiuni necesare pentru a termina cât mai curând sala de jos a noii clădiri în care veți depozita în mod provizoriu

obiectele donate muzeului de defunctul N. Romanescu. Pentru detalii suplimentare vă rugăm să binevoiți a vă adresa direct d-lui ing. Otto Hesselman-Carada.⁵¹

Elena Farago îi răspunde, pe 24 septembrie 1934, asigurându-l că a depozitat donația N. P. Romanescu în sala de jos a noii clădiri și a rearanjat, cu mari și remarcabile schimbări în bine, galeria de tablouri și toate obiectele expuse.

Fundația a primit donații de la Sică Georgescu (scrisori de familie între soții Aman, între aceștia și familia Racoviță și Quinezu, contractul de vânzare al moșiei Poiana de Sus, etc.) și de la Maria Popp (o statuie de marmură albă „La Venus acroupie du Vatican“ pe un soclu de marmură verde și un portret pastel al Alexandrinei Boldescu, nesemnat).

Colecția de numismatică și de arheologie a muzeului era importantă și valoroasă, deoarece Comitetul local de organizare al Congresului de Arheologie și Numismatică, care a avut loc la Craiova între 28-30 septembrie 1934 solicită pentru expoziție anumite piese.⁵²

Elena Farago și Otto Hesselman-Carada au desfăcut sigiliile și lăzile din donația Romanescu care conțineau: diferite costume, cuverturi de pânză și mătase, tablouri, desene etc. „În cele trei din aceste lăzi am găsit caricaturi cu ramele distruse și două tablouri mici, fără valoare, cu pictura alterată de mucegai. Stofele nu au fost atacate. După aerisire și curățire am procedat la atârarea (provizorie) a tablourilor pe pereții sălii, iar a mățăsurilor, costumelor ș.a. în vitrinele care aparțin donației.“⁵³

Caton Theodorian dorește să doneze fundației 46 de tablouri (uleiuri, acuarele, aqua-forte, desene) și pe 7 august 1935 adresează Primăriei Municipality Craiova un memoriu. Donația nu este acceptată din lipsă de spațiu, din păcate. Din lista tablourilor propuse cităm: M. Dăărăscu „Marină“ și „Peisaj la Saint-Tropez“, D. Ghiăță „Țărance vânzătoare de fructe“, Camil Ressu „Peisaj din Vlaici-Olt“, „Colț din Iași“, Schweitzer-Cumpăna „Pod pe Sena“, „Hotel des Tertres“, Fr. Șirato „La pian“, Al. Satmary „Coșarii“ etc.⁵⁴

Printre vizitatorii anului 1935 sunt: prof. Al. Bocza de la Univ. Cluj, Sabina Paulian, Ionescu Balș, Theodor Costescu-Dir. Palatului Culturii T. Severin, arh. M. Grünwald-Brașov, George Trandafir, doctorand în filozofie, un grup de profesoare din Oradea, Cluj, Reghin ș.a.⁵⁵

În 1936, printre vizitatori au fost: Emilia Șt. Milicescu, Tg. Jiu, general D. Pașalega, prof. I.G. Popescu, Univ. Cernăuți, Ing. Const.

Filipescu din București cu Sandu Brăiloiu, general Antonescu cu Mihai Gorici, maior din armata iugoslavă și col. Calotescu, Aurel Maillot-prof. Liceul Militar Craiova, directorul Muzeului Banatului, George Ștefănescu-artist pictor, elevii Liceului „Traian Doda“ din Caransebeș și ai Liceului „Oltea Doamna“ din Cernăuți.⁵⁶

Patrimoniul fundației se mărește în 1937 cu tabloul „O vedere din Veneția“, de N. Stoica, trei tablouri în ulei, de Mircea Olarian, și două tablouri de Becu, iar Emma Mateescu din București donează un „haut-relief“ în bronz reprezentându-l pe Caton Theodorian.

Muzeul a fost vizitat în 1937 de pictor Gh. Sârbu, Milorad Rad'tchewich-publicist Yugoslavia, prof. E. Hagiescu-Liceul Militar Craiova și prof. dr. Gh. Ghia, Craiova, I. Marineanu și L. Grigorescu, Berthe Géblescu, née Guittermin Bucarest, Mariana Zamfirescu Rarincescu, Al. Ciucurencu, Elena Pașalega cu grupul maestrilor care urmează cursuri la Craiova, Societatea Corală Cântarea României, filiala Târgoviște, Octavian Goga, Victor Eftimiu, Ion Lucaci – avocat Ministerul Educației Naționale.⁵⁷

În ianuarie 1938, Elena Farago cere aprobarea primăriei pentru primirea unui portret în cărbune reprezentându-l pe Ion Theodorian, fratele donatorului, executat de Coca Nădejde. Donatorul este Caton Theodorian.

Theodor Defleury întocmește un referat în legătură cu serviciul de apărare antiaeriană în caz de război la cererea primăriei. Născut în 1883, licențiat în litere, Theodor Defleury este angajat la bibliotecă din 30 octombrie 1908, când încă era student în ultimul an.

În 1938, printre vizitatori sunt: colonel I. Urziceanu, Peter Neumark London, E. Dumitru Colibaș-pictor, prof. V. Brătulescu – secretarul Com. Mon. Istorice București, general Tătărescu, Dr. Tr. Bendescu, pr. N. I. Popescul-Carpeni „minunat a știut Aman să-și folosească averea. Urmașii îl binecuvântează.“ I. T. Zalimir, N. Plopșor, D. Tudor, Laura Paleolog-Corlate, ing. Germani și Irineu Craioveanu, Episcop locotenent de Râmnic și Noul Severin care a scris „Veșnică și neștearsă memorie fondatorilor, cinste și laudă continuatorilor.“⁵⁸

Primăria Craiovei, pe 19 ianuarie 1939, îi trimite Elenei Farago o listă pentru inventarele care trebuie făcute după un model. I se solicită inventare: „ale mobilierului, obiecte casnice, instrumente, scule și aparate, obiecte de muzeu, al bibliotecii Aman, al bibliotecii Romanescu și obiecte de muzeu Romanescu.“⁵⁹

În 1939, au vizitat fundația: prof. Ion Const. Chițimia-București, Al. Rădulescu-Cerna, Ion Holdoș, publicist București, D. Ghiață-pictor, Pictorul T. Romanai, G. D. Cocea-Directorul Conservatorului Pro-Arte, București, Lucette Balloy-journaliste Paris, Liviu Onu-licențiat în litere, prof. Olivotto Violetta ș.a.⁶⁰

Elena Farago solicită primăriei postul de director cu titlu onorific (14 martie 1940) și i se aprobă demisia pe 15 martie 1940 (Primar Z. Vasiliu, secretar M. Conescu). Poeta renunță „la salariul care îl primește ca directoare și își îndeplinește sarcinile în continuare pentru locuință, încălzit, luminat și serviciu.”⁶¹ Deoarece „va fi pensionată de Casa Scriitorilor ca membră a Societății Scriitorilor Români și pensia întrece cu mult salariul” renunță la retribuția primită de la primărie. Fiind funcționari publici angajații Fundației „Aman” nu puteau avea două salarii din două slujbe diferite.

Donații se primesc, în 1940, de la Elvira Vrăbiescu (din cărțile lui Iulian C. Vrăbiescu), de la Epitropia bisericii Sf. Ilie și Școala Lazaro-Oteteleşanu (un vas de Sèvres lăsat prin testament de N. C. Oteteleşanu), prefectura Dolj (două tablouri de Horațiu Dimitriu) și în custodie de la Ținutul Olt, conform ordinului d-lui rezident Regal Constantin Mităchescu (două tablouri „Batalionul de la Rovine” și „Hamlet”, pentru a fi expuse).

Primăria Craiovei comunică, pe 18 iulie 1940, din Ordinul Ministerului de Interne nr. 170/12 iulie 1940, „Eliza Petrescu, născută Fineckel, este de origine etnică evreiască, pentru aceste motive se licențiază din serviciu”. Pe 2 septembrie 1940, „s-a anulat deciziunea de licențiere a d-nei Eliza Petrescu de pe 31 iulie 1940. Pe această dată d-na Eliza Petrescu se pune în retragere, pentru limită de vârstă, pentru angajarea drepturilor la pensie, urmând să se continue formele inițiate în acest scop chiar de Eliza Petrescu”, iar pe 5 septembrie, Elena Farago propune reîncadrarea fostei custode.

Eliza Petrescu s-a născut în 1882 și a fost autodidactă. La fundația „Aman” a fost angajată custode și secretară din 1924. Soțul său Constantin E. Petrescu a fost și el agajat pe post de custode al fundației.

Maria Mișuță, de la Primăria Chișinău, evacuată, a fost repartizată pentru lucru la Biblioteca Fundației „Aman” pe 23 august 1940. Ea primea salariul de la Ministerul de Interne.

Ion N. Glogoveanu, București, Str. gen. Anghelescu, 14, propune fundației, din partea lui I. Glogoveanu, următoarele obiecte care aparțin familiei sale: „un scrin dăruit bunicii mele, Elena C. Glogoveanu de Regele Carol I, în 1880, pentru găzduirea oferită la Craiova, cu pajura țării cu coroana României și cu inițialele bunicii E. G.; o călimară de argint masiv a bunicului Constantin Glogoveanu; un tablou în ulei cu chipul Elenei Nicolae Glogoveanu, bunica tatălui meu Nicolae C. Glogoveanu. Elena C. Glogoveanu era fiica banului Costache Ghica și a Ruxandrei Gh. Cantacuzino-Pășcanu; mai multe gravuri aqua-forte și desene în peniță și în creion de Basarab Manta, Oscar Obedeanu, Jiquididi“ etc.⁶²

Donația a fost primită de Otto Hesselman-Carada, care o predă Muzeului Aman cu procesul-verbal din 4 noiembrie 1940. Donația cuprinde: un scrin din lemn de nuc sculptat, donat de Carol I, o călimară argint stil bizantin, paftale de argint, modelul unei medalii din pământ ars, un dosar cu diverse scrisori vechi, invitații la Palat ale Elenei Glogoveanu, un iatagan fără teacă care pretinde a fi aparținut lui T. Vladimirescu, o diplomă de la expoziția din 1887 a lt. col. Glogoveanu pentru articolele produse pe moșia sa, portretul Elenei Glogoveanu în ulei nesemnat, o bucată țesătură orientală (egiptiană) imprimată pe ambele fețe reproducând pasărea sfântă Tieploch Sinapsis, reproduceri aqua-forte, „Autoportret“ și „Car cu boi“ de Th. Aman, reproducere în peniță „O orientală“ de Th. Aman, șapte acuarele și penițe de Jiquididi, desene în creion de Basarab, C. Isvoranu, Oscar Obedeanu, Mirea, Maria Glogoveanu, aqua-forte de Fr. Hillemacher 1846, autograf G. Garibaldi, fotografiile caselor Glogoveanu.⁶³

În 1940, la Fundația Aman au fost în vizită: Ionel Necșulescu-Câmpulung, Pictor Petre Lișteava cu P. A. Mainescu, Dr. A. S. Angheloff-Sofia, Prof. dr. St. Romansky-Sofia, Dr. Arsēne Tchakaloff, pr. I. Popescu-Cilieni, Ing. Carol Marmorosch și mulți refugiați din Basarabia și Polonia, elevele Liceului Comercial Fete Arad, în excursie „au admirat pe nobilii Craiovei prin Muzeul Aman“.⁶⁴

În anul următor, printre vizitatori, sunt: Jacques Lassaigue, Ionescu Șișești, Aurel Filimon-refugiat, directorul Muzeului și Bibliotecii Tg. Mureș-Ministerul Propagandei, elevii Institutului „J. Javet“, Liceului Militar, refugiat din Chișinău, elevele Liceului „Regina Elisabeta“ din Craiova.⁶⁵

Pe 22 iunie 1941 România intră în al doilea război mondial. În anul următor directoarea fundației primește o invitație din partea Asociației Ziariștilor și Publiciștilor din Oltenia: „Luni, 22 iunie 1942, de împlinește un an de la intrarea României în războiul sfânt de desrobire, în contra dușmanului de la Răsărit și [asociația] comemorează acest eveniment printr-un festival organizat în sala de teatru a Colegiului Național „Carol I“ la ora 21⁰⁰.“ S-a oficiat și un Te Deum, la care a participat și Prefectura Dolj, prefect fiind col. Pavel Florescu.

Ministerul Culturii Naționale și a Cultelor, Direcția Artelor prin ordinul nr. 30.035/1942 comunică „Măsurile pentru apărarea patrimoniului artistico-cultural“ și Fundației „Alexandru și Aristia Aman“ din Craiova. (Vezi anexa 7.)

Activitatea se raportează lunar la primărie. De exemplu, între 10 mai și 10 iunie 1943, sub conducerea Elenei Farago, director onorific, sub-directorul care este bibliotecarul șef Th. Defleury s-a ocupat de activitatea bibliotecii, iar Maria Mihuț, custodele muzeului, „a condus și a dat explicații la cca. 180 vizitatori, din care 50 sunt semnați (pe viitor se va cere semnătura tuturor). A supravegheat ordinea generală și aerisirea pavilionului Romanescu. A trecut în inventarul general 210 volume“.⁶⁷

Biblioteca și muzeul sunt deschise pentru public în 1942. Muzeul e deschis: luni, miercuri, vineri, sâmbătă, duminică și sărbătorile (afară de cele naționale între 9-12. Joi și marți, între orele 15-18.)

Printre vizitatorii anului 1942 sunt: Constantin Stelian-inspector școlar și sanitar, București, D-na prefect de Dolj Maria colonel Florescu Pavel, Ion Colfescu Delaturda - dir. revistei „România eroică“, prof. Constantin Arginteanu -București, prof.dr. Victor Brătulescu, prof. Vladimir Dumitrescu – Dir. Muzeului Național al Antichității, București, M. Bunescu, Dr. Ion Voinea – prof.universitar ș.a.

În 1943, directoarea și personalul fundației sunt invitați la Te Deum, pe 27 martie, la Sf.Mitropolie, cu ocazia împlinirii a 25 de ani de la unirea cu Țara a Basarabiei, la cinema „Apollo“ unde se prezintă filmele „Noi“ (sinteză de imagini a istoriei neamului, cu text explicativ alcătuit de prof. Mihai Antonescu, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri“ și „Vizita Majestății Sale Regelui pe front și a D-lui Mareșal Antonescu“ și la Te Deum-ul de doi ani de intrare a României în război, pe 22 iunie.

Biblioteca și muzeul își continuă activitatea, raportând lunar numărul de cititori și de vizitatori. De exemplu între 8 martie și 8 aprilie au fost 476 cititori și 175 de vizitatori.⁶⁸

În 1943 au vizitat Fundația „Aman”: Sabin Mureșan-prim bibliotecar, Sibiu, Rădina I. Remus, pr. prof. I. Popescu-Cilieni, Prof. Despina Teodorescu, Mihail Drăgănescu, N. Kretzulescu, F. I. Dumbravă – asistent univ. Cluj-Timișoara, Ion Zamfirescu – conferențiar la Fac. de Litere București cu C. D. Papastate, George Franga – conservatorul Muzeului Teatrului Național București, Ștef. Rădulescu, Ovidiu Papadima.

Ultima însemnare din Registrul vizitatorilor din anii 1935-1943 este: „Păcat că localul nu e la înălțimea operelor de artă care le adăpostește. 1. Este prea mic din care cauză unele opere nu au lumină suficientă și deci nu pot fi prezentate în bune condițiuni. 2. Clădirea a rămas șubrezită din cauza cutremurului.” (indescifrabil)

Fundația Culturală Regală „Regele Mihai” solicită Fundației „Alexandru și Aristia Aman” din Craiova: cărți, stampe, tablouri, monede și alte obiecte pentru organizarea unei expoziții la Sala Dalles din București, cu ocazia „Săptămânii Olteniei”(4-10 iulie 1943), iar Ministerul Propagandei Naționale solicită împrumut două tablouri: „Vederi din Veneția” (inv. nr.201) de N. Stoica și „Lagună din Veneția” (inv.nr.105) de N. Stăncescu pentru expoziția intitulată „Italia în pictura românească contemporană”.⁶⁹

Th. Defleury este pensionat, împlinind vârsta de 60 de ani și în locul său e numit Victor Supuran la 1 noiembrie 1943. Primarul Craiovei, care semnează adresa, era generalul D. Popescu.

În 1944, Victor Supuran e însărcinat, pe 8 ianuarie, „cu conducerea efectivă a fundației, Elena Farago ajutându-l pe specialitatea d-sale, biblioteca”. Între bibliotecarul Preda Savu și directoarea onorifică se creează disensiuni în acest timp.

De la organizatorii manifestării culturale „Săptămâna Olteniei” nu s-au primit 8 monede dacice de argint și o carte (Al. Christophi „Articole de ziar”, Craiova, 1888) și se cere restituirea lor. În aprilie 1944 s-au înregistrat 792 cititori și 107 vizitatori.

Fundația solicită primăriei lăzi în care să fie împachetate diferitele obiecte din Muzeul „Aman”. Trimite primăriei o listă cu tablourile pentru care se solicită lăzi speciale.

V. Supuran, Maria Mihuț și Dem. Mirescu, șeful Secției Economice, fac parte din comisia care va împacheta obiectele fundației în lăzi. Acum se constată, printr-un proces-verbal, că lipsesc: 4 monede de aur, 10 de argint și 3 de bronz din inventar plus 6 monede netrecute în inventar.⁷⁰ Pe 15 mai 1944 s-au împachetat în lăzi obiectele Fundației „Alexandru și Aristia Aman” și au fost depuse în tezaurul Uzinelor Comunale din Craiova. Au fost depuse 8 lăzi cu tabouri, icoane, monede etc. care vor fi controlate periodic de comisie.

Rapoartele de activitate ale fundației continuă astfel: între 8 iunie și 8 iulie 1944 au fost 350 cititori și 21 de vizitatori.

Pe 29 iulie 1944: s-a făcut un proces verbal de predare-primire între Elena Farago și Victor Supuran, administratorul delegat al fundației. În procesul verbal sunt trecute lipsurile din mobilier (galerii pentru draperii, obiecte casnice) și obiectele de muzeu deteriorate la cutremur (2 statuete biscuit de Scvres, tablourile de Th. Aman, potretele lui Jean Racoviță, Cleopatra Racoviță, Gr. Racoviță cu găuri în pânză), precum și lipsurile (o icoană, monede de argint și bronz, 3 monede de aur, o medalie 40 de ani de la abdicarea lui Cuza, un testament olograf al Aristiei Aman din 6 noiembrie 1880, o genealogie a familiei Brătășanu și alta a familiei Aman, două chilimuri vechi oltenești, 32 de ouă încondeiate și altele. Procesul verbal nu cuprinde adăugirile 1940-1944 și nici colecțiile lui N. P. Romanescu, Glogoveanu, I. Vrăbiescu etc. S-au găsit și obiecte neinventariate. De asemenea, au fost și cărți lipsă.⁷¹

Pentru evitarea oricăror alte pierderi lăzile de la Uzinele Comunale sunt verificate lunar de comisia care a împachetat piesele și le-a depus acolo.

Pe 30 august 1944, fundația primește o adresă din partea primăriei: „vă invităm a lua măsuri ca întreg serviciul dvs. (personal, arhivă, materiale etc.) dispersate până azi, să revină imediat la vechile sedii unde va continua activitatea.”

În septembrie 1944 sunt înregistrați 698 cititori și 72 vizitatori la fundație.

Din cauza pericolului bombardamentelor aeriene, primăria cere ca tablourile și obiectele de la Uzinele Comunale să fie aduse la fundație pe 6 octombrie 1944, iar pe 9 octombrie numărul cititorilor crește la 1024, iar al vizitatorilor la 184.

Primarul Craiovei, Av. Nelly Sandu, îi scrie directoarei Fundației „Aman“, pe 13 martie 1945, să ia măsuri „pentru luarea în primire a obiectelor în cauză de la Uzinele Comunale, prin aceeași comisiune care a procedat la darea lor în aprilie 1944“. ⁷²

În prima lună a anului 1947, biblioteca n-a funcționat, iar la muzeu au fost 18 vizitatori, din februarie se înregistrează: 872 volume, 654 cititori și 15 vizitatori ai muzeului. Activitatea fundației este raportată lunar în continuare. Fundația primește o donație de la col. Constantin Negreanu, prin col. I. Rădulescu. Donația este un bust al căpitanului Petre Ștefănescu, de Oscar Han. Custode al muzeului este Alexandrina Macrinici și bibliotecară – Margareta Dumitrescu, în iulie 1947, când se înregistrează 500 de cititori și 125 de vizitatori.

Muzeul funcționează 33 de ore pe săptămână, inclusiv duminica și în zilele de sărbătoare. Ultimul registru al vizitatorilor, care începe în 1943, are semnături până în 1949.

Fundațiile au fost desființate în 1949. Fundația „Alexandru și Aristia Aman“ a avut aceeași soartă. Cărțile au rămas în aceeași clădire, unde funcționează în continuare biblioteca. Obiectele de muzeu au fost preluate de Muzeul Olteniei (creat în 1915), iar tablourile de Muzeul de Artă, înființat în 1954 în Palatul Jean Mihail, donat de acesta Craiovei.

NOTE

- (1) Marius Dobrin – *În căutarea memoriei*, Craiova, Aius, 2003, p.33.
- (2) Biblioteca „Alexandru și Aristia Aman“, Arhiva, Dosar 1905, f.25.
- (3) *Ibidem*, f.35.
- (4) *Ibidem*, f.45.
- (5) *Ibidem*, 1908, f.47.
- (6) *Ibidem*, f.65.
- (7) Muzeul Aman, 1909, p.4-12.
- (8) Biblioteca „Alexandru și Aristia Aman“, Dosar 1910, f.116.
- (9) *Dicționarul personalităților doljene*, Craiova, Aius, 1999, p.141.
- (10) Muzeul Aman, 1910, p.13-19.
- (11) *Dicționarul personalităților doljene*, p.54.
- (12) Biblioteca „Alexandru și Aristia Aman“, Dosar 1911, f.239.
- (13) *Ibidem*, f.267.
- (14) *Ibidem*, f.699.
- (15) *Ibidem*, f.868-923.
- (16) *Muzeul Aman*, 1911, p.9-30.
- (17) Biblioteca „Alexandru și Aristia Aman“, Dosar 1912, f.31-54.
- (18) *Muzeul Aman*, 1912, p.31-54.
- (19) Biblioteca „Alexandru și Aristia Aman“, Dosar 1913, f.8
- (20) *Ibidem*, f.665-670.
- (21) *Muzeul Aman*, 1913, p.55-80.
- (22) Biblioteca „Alexandru și Aristia Aman“, Dosar II 1914, f.23
- (23) *Muzeul Aman*, 1914, p.83-106.
- (24) Biblioteca „Alexandru și Aristia Aman“, Dosar 1915, f.14-15.
- (25) *Muzeul Aman*, 1915, p.107-139.
- (26) Bibl. „Alexandru și Aristia Aman“, Dosar 1916, f.4
- (27) *Muzeul Aman*, 1916, p.108-139.
- (28) Biblioteca „Alexandru și Aristia Aman“, Dosar 1917, f.56
- (29) *Ibidem*, f.58
- (30) *Muzeul Aman*, 1918, p.163-183.
- (31) Biblioteca „Alexandru și Aristia Aman“, Dosar 1919, f.40
- (32) *Ibidem*, 1919, f.170.
- (33) *Ibidem*, f.171.
- (34) *Muzeul Aman*, 1919, p.186-195.
- (35) *Ibidem*, 1920, p.196-211
- (36) Biblioteca „Alexandru și Aristia Aman“, Dosar 1921, f.21
- (37) *Ibidem*, f.106
- (38) *Muzeul Aman*, 1921, p.212-220.
- (39) *Ibidem*, 1922, p.221-232.

- (40) *Ibidem*, 1923, p.235-246
- (41) *Ibidem*, 1924, p.247-252.
- (42) Biblioteca „Alexandru și Aristia Aman“, Dosar 1925, f.163
- (43) *Muzeul Aman*, 1925, p.253-260.
- (44) *Ibidem*, 1926, p.261-265.
- (45) Biblioteca „Alexandru și Aristia Aman“, Dosar 1927, f.183
- (46) *Muzeul Aman*, 1925, p.266-268.
- (47) *Ibidem*, p.p.269-276
- (48) *Ibidem*, p.p.276-280
- (49) Nedelcea T. – 70 de trepte, Craiova, 1978,p.72
- (50) Biblioteca „Alexandru și Aristia Aman“, Dosar 1932, f.20
- (51) *Ibidem*, Dosar 1934, f.145
- (52) *Ibidem*, f.138.
- (53) *Ibidem*, Dosar 1935, f.146
- (54) Nedelcea T. – 70 de trepte, Craiova, 1978,p.72
- (55) Registrul vizitatorilor, 1935 – 1943, p.1-53.
- (56) *Ibidem*, p.53-134.
- (57) *Ibidem*, p.138-209.
- (58) *Ibidem*, p.217-295.
- (59) Biblioteca „Alexandru și Aristia Aman“, Dosar 1939, f.124
- (60) Registrul vizitatorilor, p.302-403.
- (61) Biblioteca „Alexandru și Aristia Aman“, Dosar 1940, f.66
- (62) *Ibidem*, f.216.
- (63) *Ibidem*, f.261
- (64) Registrul vizitatorilor, p.404-477.
- (65) *Ibidem*, f.479-514.
- (66) Biblioteca „Alexandru și Aristia Aman“, Dosar 1942, f.125.
- (67) *Ibidem*, f.132.
- (68) *Ibidem*, 1943, f.29.
- (69) *Ibidem*, f.47, f.53.
- (70) *Ibidem*, 1944, f.86.
- (71) *Ibidem*, f.161-166.
- (72) *Ibidem*, 1945, f.4.